Світлана Літвінова

Псалом № 136 «На ріках Вавилонських» в українському хоровому мистецтві XVIII – XXI століть (композиторська творчість та виконавство)

Однією з найактуальніших вербальних основ вокально-хорової композиторської творчості, як відомо, є Книга Псалмів Давидових. У ній порушуються питання, які, мабуть, ніколи не втратять для людства своєї актуальності. Псалом від початку свого існування був словесно-музичним феноменом, який, з одного боку, функціонує в культовому середовищі, а з іншого – стає текстовою основою численних мистецьких інтерпретацій у літературі, образотворчому та музичному мистецтвах.

Серед найуживаніших псалмів у музичній культурі християнського світу особливе місце належить псалму № 136 «На ріках Вавилонських»[1]. Численні музичні інтерпретації – анонімні й авторські, *a cappella* та із супроводом, які мають за вербальну основу різні переклади та переспіви цього псалма, свідчать про споконвічну актуальність його тематики.

Мета статті – дослідити функціонування псалма «На ріках Вавилонських» у хоровому мистецтві України (у композиторській творчості та виконавстві).

Музичним матеріалом є такі хорові твори українських композиторів: два духовні концерти *ля мінор* та *до мінор* «На ріках Вавилонських» Артемія Веделя, кантата «Псалми Давидові» Льва Ревуцького, фрагмент № 6 із циклу «Монологи віків» «Над ріками Вавилонськими» для мішаного хору та віолончелі соло Віктора Степурка,

[1] Порядок нумерації за грецьким перекладом Септуагінти, тобто порядку слов'янської Біблії.

хоровий концерт «На ріках круг Вавилона» Олександра Яковчука[1].

Актуальність обраної теми зумовлено широким колом функціонування тематики псалма «На ріках Вавилонських» у сучасному соціокультурному просторі (композиторська та виконавська творчість, наукові дослідження філологів та музикознавців).

Вербальною основою хорових творів, обраних для розгляду, є не тільки канонічний церковнослов'янський текст псалма «На ріках Вавилонських» (концерти *ля мінор* та *до мінор* А. Веделя). У другій половині XX ст. концерт *до мінор* А. Веделя функціонував також із текстом псалма «На ріках Вавілонських» у перекладі українською мовою Михайла Бахтинського в репертуарі Державної заслуженої академічної капели УРСР «Думка», про що свідчить нотне видання[2] та єдиний запис про репетиційну роботу над твором у «Щоденнику про проведення репетицій та концертів капели за 1968 р.»[3]. Інших свідчень про репетиції цього концерту або введення його до репертуару капели у документах, які зберігаються у ЦДАМЛМ України, не знайдено.

У першій третині XX ст. українські композитори починають звертатися до псалмових переспівів Тараса Шевченка. Римований псалом «На ріках Вавілонських» як вербальна основа хорового твору вперше з'являється у творчості Л. Ревуцького. Наступне звернення до Шевченкового переспіву псалма № 136 здійснене на початку XXI ст. – один із хорових концертів Олександра Яковчука.

---

[1] У назвах творів незбігання «і» та «и» у слові «Вавилонських» зумовлено перекладами та змінами правопису в українській мові.

[2] Співає «Думка». Концертний репертуар Державної заслуженої акад. капели УРСР. Хори без супроводу / упоряд. В. І. Брус. – К. : Муз. Україна, 1970. – С. 74–81.

[3] Дневник о проведении репетиций и концертов капеллы за 1968 г. – Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України (далі – ЦДАМЛМ України). – Ф. № 615. – О. № 1. – Од. зб. № 24. – Арк. 27.

Вербальною основою частини № 6 циклу «Монологи віків» В. Степурка стає текст «Над ріками Вавилонськими» у перекладі українською мовою Івана Огієнка (митрополита Іларіона). Як відомо, сорок один рік І. Огієнко присвятив головній праці свого життя – перекладу українською мовою всієї Біблії (1917–1958 рр.), зокрема й Псалтиря. Проте до його перекладу українські композитори звернулися лише на початку XXI ст. У рамках фестивалю «Золотоверхий Київ» (2001) видатний хормейстер Микола Гобдич організував та провів конкурс «Духовні псалми», у якому використання перекладу Книги Псалмів українською мовою І. Огієнка стало однією з умов конкурсу. Завдяки наданому імпульсу українські композитори створили сотні хорових творів на тексти згаданого перекладу, і ця тенденція зберігається дотепер, що стало неоціненним для хорової культури України.

Історія перекладу та переспіву псалмів є темою багатьох досліджень у науковому просторі сучасної української та російської філології. У Росії цією багатоаспектною проблемою займалися Д. Лихачов, С. Аверінцев, Л. Луцевич, І. Козлов та інші. В Україні до псалмової проблематики звертаються І. Бетко, В. Суліма, В. Чотарі та інші. Тож численні наукові дослідження у галузі філології є ще одним зі свідчень актуальності Книги Псалмів у сучасному соціокультурному просторі.

Як відомо, традицію римованого переспіву псалмів розпочав ще у другій половині XVII ст. Симеон Полоцький. Цей розспіваний Псалтир, з музикою Василя Титова, був дуже поширеним у Росії та Україні.

В Україні традицію переспіву започаткував Тарас Шевченко, але він переспівав тільки 10 псалмів: 1, 12, 43, 52, 53, 81, 93, 132, 136, 149. Продовжили переспівувати псалми М. Максимович, Леся Українка, І. Франко, Д. Павличко, М. Бахтинський та інші. Подарували світові переспіви псалмів також сучасні українські поетеси Л. Костенко та Т. Яковенко. Підкреслимо, що псалом № 136 привернув увагу численних українських поетів: Т. Шевченка, П. Куліша,

Я. Щоголева, В. Александрова, С. Руданського, І. Франка, Лесі Українки, Т. Яковенко.

На підставі аналізу праць Н. Герасимової-Персидської[1], Т. Гусарчук[2], А. Лебедєвої-Ємеліної[3], О. Шуміліної[4] можемо зробити такі висновки:

1) серед відомих авторських партесних творів немає жодного на текст псалма № 136;

2) у каталозі партесних концертів, який склала Н. Герасимова-Персидська, є один анонімний твір, вербальною основою якого є псалом «На ріках Вавилонських»[5];

3) у творчості композиторів українського походження доби Класицизму – А. Рачинського, М. Березовського, Д. Бортнянського, С. Дегтярьова, С. Давидова – не відомо жодного твору на цей текст, тема плачу-голосіння ізраїльського народу знайшла втілення лише у двох хорових концертах **А. Веделя «На ріках Вавилонських»** – *ля мінор* (вірші 1–9) та *до мінор* (вірші 1–5, 7–9).

Аналіз концерту *ля мінор* свідчить про таке:

1) концерт написано на повний текст псалма № 136;

---

[1] Герасимова-Персидская Н. О. Музыкальный каталог партесных концертов, имеющихся в Отделе рукописей ЦНБ Академии наук УССР [Рукопись] : в 3 т. / Н. О. Герасимова-Персидская ; с алф. указ. – К., 1978. – Т. 1. – 263 с.

[2] Анотований покажчик творів Артема Веделя / укладач Т. Гусарчук ; ревізія муз. текстів та мовна редакція А. Кутасевича. – К. : Хорова б-ка Камерного хору «Київ», 1997. – 32 с.

[3] Лебедева-Емелина А. В. Русская духовная музыка эпохи классицизма (1765–1825) : каталог произведений / А. В. Лебедева-Емелина. – М. : Прогресс-Традиция, 2004. – 656 с.

[4] Шуміліна О. Стильова динаміка української духовної музики XVII – XVIII ст. за матеріалами рукописних колекцій : монографія / О. Шуміліна. – Донецьк, 2012. – 299 с.

[5] Герасимова-Персидская Н. О. Музыкальный каталог партесных концертов, имеющихся в Отделе рукописей ЦНБ Академии наук УССР [Рукопись] : в 3 т. / Н. О. Герасимова-Персидская ; с алф. указ. – К., 1978. – Т. 1. – С. IX, 211.

2) композитор увів до концерту піснеспів «Алілуя» (тт. 11–15 та тт. 176–196)[1];

3) концерт має строфічну форму і налічує 10 частин-строф;

4) в основу зачину цього твору покладено початкові інтонації київського наспіву «На ріках Вавилонських», на що вказав М. Боровик[2].

Згадані особливості концерту свідчать про те, що композитор заздалегідь визначив його місце і функцію в Літургійному Богослужінні. Як відомо, цей псалом належить до піснеспівів, які готують Великий Піст, і виконується у Богослужінні з «Алілуєю» у тижні Блудного сина, М'ясопустну та Сиропустну, після полієлею (початкові вірші псалмів №№ 134, 135).

У концерті «На ріках Вавилонських» *до мінор* піснеспіву «Алілуя» немає, що свідчить про інше функціональне призначення твору в Літургійному Богослужінні – саме як концерту. Твір складається з п'яти досить розгорнутих частин. Канонічний текст у ньому скоригований – немає шостого вірша. Тож за своїми особливостями твір уже більш відповідає традиціям класичного хорового концерту XVIII ст.

Твори А. Веделя були дуже популярними в України, незважаючи на офіційні заборони. Згадаймо розпорядження архієпископа Херсонського та Одеського Никанора про заборону співати твори композитора, зокрема, «На ріках Вавилонських» (імовірно, мається на увазі концерт *до мінор*). Крім того, згідно зі згаданим розпорядженням, регентам, які будуть виконувати заборонені твори, загрожувало звільнення з посади[3].

---

[1] Ведель А. Духовні твори / Артемій Ведель ; упоряд. М. Гобдича і Т. Гусарчук. – К. : Геопринт, 2007 – С. 179, 186.

[2] Боровик М. До історії вивчення творчості А. Веделя / М. Боровик // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. – Вип. 11 : Постать Артема Веделя в історико-культурному контексті. – К, 2001. – С. 14.

[3] Гусарчук Т. Українська хорова спадщина другої половини XVIII ст. в нотних джерелах / Т. Гусарчук // Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів. – К., 1997 – Т. 2. – С. 127.

Як бачимо, А. Ведель у своїй творчості двічі звертався до тексту псалма № 136, тож ця тематика була суголосна з його особистісним переживанням та творчими пошуками. Зі спогадів сучасників відомо, що композитор не був байдужою людиною[1], його не могли не хвилювати відносини України та Росії – теми офіційного закріпачення селян, Запорозької Січі, цензури, долі обдарованих українських музикантів тощо.

Творчість А. Веделя у наш час активно пропагує камерний хор «Київ» під керівництвом М. Гобдича, який репрезентує хорові твори композитора не тільки в Україні, а й у всьому світі. Цей колектив у 2000 р. здійснив запис диску «Ти – моя кріпость, Господи», до якого увійшов хоровий концерт *до мінор* «На ріках Вавилонських».

Цінним внеском у справу наукового осмислення долі та творчості А. Веделя стала наукова конференція, яка відбулася у 1997 р. у Києво-Могилянській академії та Національній музичній академії України імені П. І. Чайковського. Результати її було опубліковано в одинадцятому випуску збірника статей «Науковий вісник Національної музичної академії імені П. І. Чайковського»[2]. Автори двох статей, які увійшли до збірника, – М. Боровик[3] та М. Скаженик[4] – торкаються різних аспектів аналізу двох хорових концертів А. Веделя «На ріках Вавилонських».

---

[1] Гусарчук Т. Артемій Ведель / Т. Гусарчук // Український музичний архів. Документи і матеріали з історії української музичної культури. – Вип. 2 – К. : Центрмузінформ, 1999. – С. 75.

[2] Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. – Вип. 11 : Постать Артема Веделя в історико-культурному контексті. – К, 2001. – 177 с.

[3] Боровик М. До історії вивчення творчості А. Веделя / М. Боровик // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. – Вип. 11 : Постать Артема Веделя в історико-культурному контексті. – К, 2001. – С. 11–18.

[4] Скаженик М. Множинність втілення канонічних текстів у хорових творах А. Л. Веделя (на прикладі двох концертів «На ріках Вавилонських») / М. Скаженик // Там само. – С. 117–121.

Як відомо, за ініціативи М. Гобдича одинадцятий хоровий фестиваль «Золотоверхий Київ» (2007) було присвячено творчості А. Веделя. Провідні хорові колективи України вперше представили творчість композитора у найбільш повному обсязі. Твори нашого видатного співвітчизника лунали у Трапезній церкві та Успенському соборі Києво-Печерської лаври з 7 по 10 червня у виконанні провідних хорових колективів України, зокрема прозвучали його хорові концерти «На ріках Вавилонських»: *ля мінор* – у виконанні Камерного хору Харківської обласної філармонії (художній керівник В. Палкін) та *до мінор* – в інтерпретації Київського муніципального камерного хору «Хрещатик» (художній керівник Л. Бухонська).

У рамках фестивалю було презентовано нову найповнішу збірку духовної хорової спадщини А. Веделя[1], до якої увійшли всі його відомі твори, та комплект із п'яти компакт-дисків із записами творів композитора (зокрема й два концерти «На ріках Вавилонських»).

У цьому ж контексті зауважимо, що у дисертаційному дослідженні Т. Гусарчук наводиться дискографія творів А. Веделя, у якій, зокрема, містяться грамзаписи хорових концертів «На ріках Вавилонських» у виконанні багатьох хорових колективів України та Росії[2].

Чимало інтерпретацій псалма № 136, як композиторських, так і виконавських, можемо знайти на електронному ресурсі http://www.xmusic.me. Серед них і твори А. Веделя у виконанні російських хорових колективів. На інших електронних ресурсах представлено грамзаписи двох хорових колективів країн Болгарії та Литви, які виконують ці концерти А. Веделя. Отже, хорові концерти А. Веделя *ля мінор* та *до мінор* «На ріках Вавилонських» функціонують у куль-

---

[1] Ведель А. Духовні твори / Артемій Ведель ; упоряд. М. Гобдича і Т. Гусарчук. – К. : Геопринт, 2007 – 452 с.

[2] Гусарчук Т. Хоровое наследие А. Л. Веделя: стилевые и текстологические проблемы : дис. … канд. искусствоведения : спец. 17.00.02 – Музыкальное искусство / Гусарчук Татьяна Владимировна ; Киевская гос. консерватория им. П. И. Чайковского. – К., 1992. – С. 241 – 243.

товому та концертному середовищах, збагачуючи репертуари хорових колективів України, Росії та інших країн християнського світу.

Вербальною основою хорової **кантати Льва Ревуцького «Псалми Давидові»** є переспів 136 псалма Т. Шевченком. Слід звернути увагу, що першим з українських композиторів, хто обрав для свого твору один із десяти переспіваних Великим Кобзарем псалмів, був М. Лисенко. Як відомо, композитор у пізній період творчості звернувся до духовної тематики, і текстом його «Давидового Псалма» (1910) є саме Шевченків переспів псалма № 43 «Боже! Боже! Нашими ушима чули твою славу...». У хоровому концерті на текст псалма № 138 «Камо пойду от лиця Твоєго, Господи» (вірші 7–10) композитор використав канонічний церковнослов'янський текст, який століттями функціонує у культовому середовищі.

Далі до псалмових переспівів поета звертається учень М. Лисенка Л. Ревуцький. У 1922–1923 рр. він створює хорову кантату «Псалми Давидові» (пс. № 136 «На ріках круг Вавілона») для мішаного хору із супроводом. Зазначимо, що це єдине звернення у той час до псалмової тематики у переспівах Т. Шевченка, яке зумовлено, на нашу думку, різними чинниками. По-перше, це мелодійна мова Шевченкового вірша і тематика цього псалма. Плач-голосіння за трагічною долею ізраїльського народу у Шевченковому переспіві набуває нової історичної аналогії та співзвучності: «Ізраїль – Україна», «Єгипет, Вавилон – Росія». Як зазначає у своєму філологічному дослідженні В. Чотарі, «в українській псалмовій традиції простежується історико-національна паралель народного поневолення Україна – Ізраїль, яка опрацьовувалася поетами XIX – XX ст.»[1].

[1] Чотарі В. Жанр псалма: ґенеза, адаптація, трансформація : автореф. дис. … канд. філолог. наук : спец. 10. 01. 06 – Теорія літератури / Чотарі Вероніка Аттіловна ; Тернопільський нац. пед. ун–т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2009. – С. 12, 17.

По-друге, продовження традицій свого вчителя М. Лисенка, який створив багато музичних шедеврів на вірші Т. Шевченка. Так, на значній ролі М. Лисенка у творчості Л. Ревуцького наголошували Т. Шеффер, А. Поставна, С. Лісецький та інші. Сам Л. Ревуцький у статті «Мій учитель» підкреслював: «Діяльність Миколи Віталійовича Лисенка – приклад для всіх композиторів. Він показав, що композитор не має права відгороджуватися від дійсності стінами кабінету, що робота композитора повинна глибоко сягати своїм корінням у народну творчість»[1]. Тож ідеї та принципи, які були для М. Лисенка цінними, продовжував Л. Ревуцький.

По-третє, звернення саме до цього псалма зумовлено особистісними переживаннями композитора того часу. Роки написання «Псалмів Давидових» є трагічно знаменними для історії нашої країни – перший голодомор в Україні 1922–1923 рр. Приблизно у цей час О. Кошиця не впускали назад із гастролей до країни, М. Леонтовича було вбито, а К. Стеценко, змушений виїхати з Києва через голодомор, помер від тифу у с. Веприку. Л. Ревуцький не міг не знати цих фактів і, очевидно, саме в цьому творі композитора відображено його ставлення до сумних реалій часу.

Тож саме псалом № 136 стає для Л. Ревуцького актуальним утіленням його переживань, які він підсилив музичними барвами та доповнив новими відтінками змісту. Уперше в соціокультурному просторі України псалом № 136 композитор представив з інструментальним супроводом, тож цей твір може функціонувати тільки у концертному середовищі. Так, у репертуарі Народної хорової капели «Почайна» (художній керівник О. Жигун) представлено кантату «Псалми Давидові» Л. Ревуцького, яка увійшла до запису CD диску цим хоровим колективом – «Шевченківські кантати» 2005 р.

---

[1] Ревуцький Л. М. Мій учитель // Ревуцький Л. М. Повне зібрання творів : в 11 т. – Т. 1 : Літературна спадщина / Л. Ревуцький ; упоряд, вступ. ст. і комент. В. Д. Довженка. – К. : Муз. Україна, 1988. – С. 19.

Четвертий твір, у якому використано тематику псалма № 136 – частини № 6 **«Над ріками Вавилонськими»** для мішаного хору та віолончелі соло з циклу **«Монологи віків» (хорова псалмодія із солюючими інструментами) Віктора Степурка**. Прем'єра всього циклу у виконанні Камерного хору «Київ» (художній керівник та диригент М. Гобдич) відбулася 22 січня 2012 р. у Національній філармонії України (до цього часу номери циклу виконувалися окремо). Першим із них було виконано «Дякуйте Господу» для саксофона соло (епізод № 7) у рамках хорового фестивалю «Золотоверхий Київ» (1997) цим же хоровим колективом.

Композитор створив «літературне лібрето» для кожної частини. Незважаючи на те, що всі вони можуть виконуватися як окремі твори, цикл є монолітом, скріпленим своєю філософсько-музичною концепцією та засобами композиторського письма.

«Над ріками Вавилонськими» В. Степурка має тричастинну форму ($A\,B\,A_1$) та являє собою відносно самостійну інструментально-хорову мініатюру. Автор застосовує тут вибірковий принцип добору тексту, свідомо уникаючи другої частини псалма, яка містить обурення та пророцтво: «Якщо я забуду за тебе, о Єрусалиме, хай забуде за мене правиця моя! Нехай мій язик до мого піднебіння прилипне...». Натомість композитор арково заокруглює форму початковим піввіршем: «Над ріками Вавилонськими...», що є логічним переходом до останньої подячно-славильної частини «Дякуйте Господу», а також надає шостій частині медитативного характеру, який панує у творі загалом, занурюючи нас у Божественно вічний кругообіг Біблейської історії.

У 2011 р. до тематики псалма № 136 звертається сучасний український композитор – **Олександр Яковчук. Хоровий концерт «На ріках круг Вавілона»** вирізняється серед усіх творів композитора на тексти псалмів (митець поклав на музику весь цикл Шевченкових переспівів

Книги Псалмів) глибокою драматичністю, щирістю та багатою мелодичною лінією. Прем'єра твору відбулася 1 лютого 2013 р. у Малому залі Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського у виконанні Київського муніципального хору «Хрещатик» під керівництвом П. Струця.

Вербальною основою хорового концерту для солістів та мішаного хору *a cappella* «На ріках круг Вавілона» є три повні тексти Шевченкових псалмів-переспівів – 136, 93 та 81, які відповідно складають основу першої, другої і третьої частин концерту. Принагідно зазначимо, що створення так званих «літературних композицій» (за Є. Ігнатенко) або «літературних лібрето» (за Т. Гусарчук) із різних псалмів є традиційним для української хорової музики. Ця традиція складається переважно у добу Класицизму, як зазначають дослідники Є. Ігнатенко, Т. Гусарчук, Л. Гервер, О. Путятицька та інші. Такими прикладами є хорові концерти Д. Бортнянського, А. Веделя, у яких композитори для своїх «літературних композицій» використовують фрагменти текстів із різних псалмів. Так, літературне лібрето з вибраних рядків із семи псалмів складає для своїх двох концертів А. Ведель – духовний концерт «Заступник мой, почто мя забил єси» та духовний концерт з автографу «Пою Богу моєму дондеже єсм»[1]. Особливістю традиційного «комбінаторного» методу є те, що композитори обирають не повністю псалми, а лише окремі вірші, піввірші або рядки з різних псалмів. Зазвичай суцільний текст композитори використовують при доборі за основу тільки одного псалма. Отже, у творі О. Яковчука бачимо або новий підхід до створення «літературної композиції» хорового концерту, або все ж таки цикл на тексти псалмів.

На сьогодні відомо ще два твори, які мають подібну літературну композицію. Перший – «Давидові псалми» для хору та симфонічного оркестру М. Кузана (українця за походженням), який використав повні тексти п'яти Шевчен-

[1] Ведель А. Духовні твори / Артемій Ведель ; упоряд. М. Гобдича і Т. Гусарчук. – К. : Геопринт, 2007 – С. 206, 46.

кових псалмів-переспівів (1, 12, 53, 132, 149) із десяти. Другий зразок – це твір молодої харківської композиторки О. Похилої – кантата «Псалми Давидові» для мішаного хору, сопрано, квартету тромбонів, фортепіано, струнних та ударних. У цьому творі автор використала повністю п'ять Шевченкових псалмів-переспівів. Отже, маємо нову «літературну композицію» з низки повних текстів псалмів, яку митці називають кантатою або хоровим концертом.

Таким чином, українські композитори звертаються до численних перекладів та переспівів псалма «На ріках Вавилонських». Тематика цього псалма завжди є актуальною у хоровому мистецтві України, але в історичному часопросторі набуває різних наголосів-суголосностей та підтекстів. Надання переваги тій чи іншій версії тексту, використання псалма від початку до кінця або створення «літературного лібрето», хору *a cappella* або введення інструментального супроводу та інші засоби композиторського письма зумовлюють багатовекторне функціонування хорових творів – у культовому та концертному або виключно у концертному середовищах.

Література

1. Анотований покажчик творів Артема Веделя / укладач Т. Гусарчук ; ревізія муз. текстів та мовна редакція А. Кутасевича. – К. : Хорова б-ка Камерного хору «Київ», 1997. – 32 с.

2. Боровик М. До історії вивчення творчості А. Веделя / М. Боровик // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. – Вип. 11 : Постать Артема Веделя в історико-культурному контексті. – К, 2001. – С. 11–18.

3. Ведель А. Духовні твори / Артемій Ведель ; упоряд. М. Гобдича і Т. Гусарчук. – К. : Геопринт, 2007 – 452 с.

4. Герасимова-Персидская Н. О. Музыкальный каталог партесных концертов, имеющихся в Отделе рукописей ЦНБ Академии наук УССР [Рукопись] : в 3 т. / Н. О. Герасимова-Персидская ; с алф. указ. – К., 1978. – Т. 1. – 263 с.

5. Гусарчук Т. Артемій Ведель / Т. Гусарчук // Український музичний архів. Документи і матеріали з історії української музичної культури. – Вип. 2 – К. : Центрмузінформ, 1999. – С. 69–101.

6. Гусарчук Т. Українська хорова спадщина другої половини XVIII ст. в нотних джерелах / Т. Гусарчук // Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів. – К., 1997 – Т. 2. – С. 123–158.

7. Гусарчук Т. Хоровое наследие А. Л. Веделя: стилевые и текстологические проблемы : дис. … канд. искусствоведения : спец. 17.00.02 – Музыкальное искусство / Гусарчук Татьяна Владимировна ; Киевская гос. консерватория им. П. И. Чайковского. – К., 1992. – 283 с.

8. Дневник о проведении репетиций и концертов капеллы за 1968 г. – ЦДАМЛМ України. – Ф. № 615. О. № 1. – Од. зб. № 24. – 41 арк.

9. Лебедева-Емелина А. В. Русская духовная музыка эпохи классицизма (1765–1825) : каталог произведений / А. В. Лебедева-Емелина. – М. : Прогресс-Традиция, 2004. – 656 с.

10. Ревуцький Л. М. Мій учитель // Ревуцький Л. М. Повне зібрання творів : в 11 т. – Т. 1 : Літературна спадщина / Л. Ревуцький ; упоряд, вступ. ст. і комент. В. Д. Довженка. – К. : Муз. Україна, 1988. – С. 17–19.

11. Скаженик М. Множинність втілення канонічних текстів у хорових творах А. Л. Веделя (на прикладі двох концертів «На ріках Вавилонських») / М. Скаженик // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. – Вип. 11 : Постать Артема Веделя в історико-культурному контексті. – К, 2001. – С. 117–121.

12. Співає «Думка». Концертний репертуар Державної заслуженої акад. капели УРСР. Хори без супроводу / упоряд. В. І. Брус. – К. : Муз. Україна, 1970. – 81 с.

13. Чотарі В. Жанр псалма: ґенеза, адаптація, трансформація : автореф. дис. … канд. філолог. наук : спец. 10. 01. 06 – Теорія літератури / Чотарі Вероніка Аттіловна ; Тернопільський нац. пед.. ун–т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль. – 2009. – 21 с.

14. Шуміліна О. Стильова динаміка української духовної музики XVII – XVIII ст. за матеріалами рукописних колекцій : монографія / О. Шуміліна. – Донецьк, 2012. – 299 с.

Світлана Літвінова. Псалом № 136 «На ріках Вавилонських» в українському хоровому мистецтві XVIII – XXI ст. (композиторська творчість та виконавство). Розглянуто функціонування псалма «На ріках Вавилонських» у хоровому мистецтві України. Окреслено коло перекладів псалма, які стали вербальною основою хорових творів українських композиторів А. Веделя, Л. Ревуцького, В. Степурка, О. Яковчука. Приділено увагу життю творів у сучасному концертному просторі та їх дискографії.

Ключові слова: псалом, Книга Псалмів, Псалтир, хоровий концерт, «На ріках Вавилонських».

Светлана Литвинова. Псалом № 136 «На реках Вавилонских» в украинском хоровом искусстве XVIII – XXI ст. (композиторское творчество и исполнительство). Рассмотрено функционирование псалма «На реках Вавилонских» в хоровом искусстве Украины. Определён круг переводов псалма, которые стали вербальной основою хоровых произведений украинских композиторов А. Веделя, Л. Ревуцкого, В. Степурко, О. Яковчука. Уделено внимание существованию произведений в современном концертном пространстве и их дискографии.

Ключевые слова: псалом, Книга Псалмов, Псалтырь, хоровой концерт.

Svitlana Litvinova. Psalm 136 № “By the rivers of Babylon” in Ukrainian choral art 18–21 century (the composer’s creativity and performance). The author considers the functioning of the psalm “By the rivers of Babylon” in the choral art in Ukraine. Identified the psalm translations, which became the verbal basis of choral works of Ukrainian composers A. Vedel, L. Revutsky, V. Stepurko, A. Yakovchuk. Attention is paid to the existence of the works in the modern concert space and their discography.

Key words: psalm, the Book of Psalms, Psalms, choral concert.